

« Domine, inquit, si dimittis eis peccatum, dimitte : sin » autem, dele me de libro tuo quem scripsisti¹. » Quam paternis maternisque visceribus, quam securus hoc dixerit, attendens justitiam et misericordiam Dei : ut quia justus est, non perderet justum ; quia misericors est, ignosceret peccatoribus.

XXV. Certe jam manifestum est prudentiæ vestræ, quomodo accipienda sint omnia talia testimonia Scripturarum : ut quando Scriptura sonat, recedere nos debere a malis, non aliud intelligere jubeamur, nisi ut corde recedamus ; ne majus malum in separatione bonorum committamus, quam in malorum conjunctione fugiamus, sicut ipsi Donatistæ fecerunt. Qui si vere boni malos arguerent, ac non potius ipsi mali bonos infamarent, qualeslibet pro pace tolerarent, qui Maximianistas receperunt tanquam integros, quos tanquam perditos antea damnaverunt. Certe manifeste dixit Propheta : « Recedite et exite inde, et immundum ne tetigeritis. » Ego ut intelligam quod dixit, attendo quod fecit. Facto suo mihi exponit dictum suum. Dixit : « Recedite. » Quibus dixit ? Utique justis. A quibus ut recederent, dixit ? Utique a peccatoribus et iniquis. Quæro, a talibus utrum ipse recesserit ? Invenio quod non recesserit. Ergo aliter intellexit. Nam utique prior faceret quod præcepit. Recessit corde, objurgavit atque arguit. Continendo se a consensu non tetigit immundum : objurgando autem exiit liber in conspectu Dei ; cui neque sua Deus peccata imputat, quia non fecit ; neque aliena, quia non approbavit ; neque negligentiam, quia non tacuit ; neque superbiam, quia in unitate permansit. Sic ergo, fratres mei, quotquot habetis inter vos, qui adhuc amore sæculi prægravantur, avaros, perjuros, adulteros, spectatores nugarum, consultores

¹ Exod. xxxii, 32.

mathematicorum, phanaticorum, augurum, auspicum, ebriosos, luxuriosos, quidquid inter vos malorum esse nostis ; quantum potestis, improbate ut corde recedatis ; et redarguite, ut exeatis inde ; et nolite consentire, ut immundum non tangatis.

SERMO LXXXIX¹.

De verbis Evangelii Matth. XXI, ubi Jesus arborem arefecit, et de illis Lucæ XXIV, ubi finxit se longius ire.

I. LECTIO recentissima sancti Evangelii admonuit, teruit nos, ne folia habeamus et fructum non habeamus. Hoc autem breviter exponitur : ne verba adsint, et facta desint. Magnus terror ? Quis non timeat cum in ipsa lectione oculis cordis aridam arborem videt, et sic ut ei dicatur : « Nunquam in te fructus nascatur in æternum². » Terror corrigat, correctio fructus proferat. Sine dubio enim Dominus Christus prævidebat arborem quamdam merito aridam fieri, quod haberet folia, et fructus non haberet. Ea est Synagoga, non vocata, sed reprobata. Nam et inde vocatus populus Dei, cui veraciter et sinceriter in Prophetis expectabat salutare Dei Jesum Christum. Et quoniam fideliter expectabat, meruit cognoscere præsentem. Inde enim Apostoli, inde tota turba præcedentium jumentum Domini et dicentium, « Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini³. »

¹ Alias 9 inter editos ex MSS. Carthusiæ Majoris. — ² Matth. XXI, 19. — ³ Ibid. 9.

Turba erat magna fidelium Judæorum, ante fusum pro se sanguinem in Christo credentium magna turba erat : « Non enim frustra Dominus ipse non venerat, nisi ad » oves, quæ perierant domus Israël¹? » In aliis autem crucifixus, jam in cœlo exaltatus, invenit pœnitentiæ fructum : nec aridos fecit, sed in agro excoluit, et verbo irrigavit. Inde erant illa quatuor millia Judæorum, qui crediderunt, posteaquam sancto Spiritu impleti Discipuli, et qui cum eis erant, linguis omnium gentium loquebantur, et per omnes gentes futuram Ecclesiam illa linguarum diversitate quodam modo prænuntiabant². Crediderunt tunc, et ipsæ oves erant, quæ perierant domus Israël : sed quia « Venerat Filius hominis quærere et salvare quod » perierat³, » etiam ipsos invenit. Sed nescio ubi tanquam a lupis depredati latebant in vepribus ; et quia latebant in vepribus, ideo ad eos inveniendos non pervenit, nisi spinis passionis dilaceratus : tamen pervenit, invenit, redemit. Illi occiderant, non magis ipsum, quam se. Salvi facti sunt per occisum pro se. Loquentibus enim Apostolis compuncti sunt qui pupugerant lancea, compuncti sunt conscientia⁴ : compuncti autem consilium quæsierunt, datum receperunt, pœnitentiam egerunt, gratiam invenerunt, et credentes sanguinem biberunt quem sævientes fuderunt. Qui autem remanserunt mala et sterili progenie usque in hodiernum et usque in finem, in illa arbore figurati sunt. Modo venis ad eos, et invenis apud eos omnia eloquia Prophetarum. Sed ista folia sunt : Christus esurit, fructum quærit ; sed ideo in eis fructum non invenit, quia se in eis non invenit. Non enim habet fructum, qui non habet Christum. Non autem habet Christum, qui Christi non tenet unitatem, qui non habet charitatem. Ergo per hanc connectionem non habet fructum qui non habet charita-

¹ Matth. xv, 24. — ² Act. ii, 4. — ³ Luc. xix, 10. — ⁴ Act. ii, 37.

tem. Audi Apostolum : « Fructus autem spiritus charitas : » commendaturus quasi botrum, hoc est, fructum. Fructus autem, inquit, spiritus, charitas, gaudium, pax, » longanimitas¹. » Noli mirari sequentia, ubi cœpit charitas.

II. Ideo Discipulis mirantibus arboris ariditatem, commendavit fidem, et ait illis : « Si habueritis fidem, » et nihil discriminaveritis, » id est, in omnibus Deo credideritis, non dixeritis : Hoc potest Deus, hoc non potest ; sed de Omnipotentis omnipotentia præsumperitis : « Non » solum hoc facietis, sed et monti huic si dixeritis : Tollere » et mittere in mare, fiet. Et quæcumque oraveritis credentes, accipietis². » Legimus miracula facta a Discipulis, imo facta a Domino per Discipulos : « Quia sine » me, inquit, nihil potestis facere³. » Potuit Dominus multa sine Discipulis, nihil Discipuli sine Domino. Qui potuit facere et ipsos Discipulos, non utique est adjutus ab ipsis ut faceret ipsos. Legimus Apostolorum miracula, nusquam autem legimus arborem ab his arefactam, aut montem in mare translatum. Quæramus ergo ubi factum sit. Non enim verba Domini vacare potuerunt. Si attendas istas usitatas et notas arbores et istos montes, non est factum. Si attendas arborem de qua dixit, et montem ipsum Domini de quo Propheta dixit : » Erit in novissimis diebus manifestus mons Domini⁴ : » si hæc attendas, si hæc intelligas ; et factum est, et per ipsos factum est. Arbor, gens Judæa, sed iterum dico, reprobata, non vocata : arbor illa, quam commemoravimus, gens Judæa. Mons sicut docuit propheticum testimonium, ipse Dominus. Arida arbor, gens Judæa sine honore Christi : mare, sæculum hoc omnibus gentibus. Vide jam Apos-

¹ Galat. v, 22. — ² Matth. xxi, 21, 22. — ³ Joan. xv, 5. — ⁴ Isai. ii, 2.

tolos loquentes ad arborem arefaciendam, et mittentes montem in mare. Loquuntur in Actibus Apostolorum ad Judæos contradicentes et verbo veritatis resistentes, hoc est, folia habentes, et fructum non habentes, et dicunt illis: « Vobis primum oportebat annuntiare » verbum Dei, sed quoniam repulistis illud¹: » Prophetarum verba loquimini, et non agnoscitis quem pronuntiarunt Prophetæ, hoc est, folia habentes: « Ecce convertimus nos ad gentes: Hoc enim etiam per Prophetam prædicatum est: « Ecce posui te in lucem gentium, ut » sis salus usque in fines terræ². » Ecce aruit arbor; et Christus ad gentes, mons translatus in mare. Quomodo enim arbor non aresceret posita in vinea, de qua dictum erat: « Mandabo nubibus meis ne pluant super eam » imbrem³? »

III. Hoc ut Dominus commendaret prophetice se fecisse, de hac scilicet arbore non solum voluisse exhibere miraculum, sed futurum aliquid miraculo commendasse, multa sunt quæ nos admonent nobisque persuadeant, imo ab invitis extorqueant. Primo quid arbor peccaverat, quoniam fructus non habebat, quem si suo tempore, hoc est, illorum pomorum, fructus non haberet, nulla esset utique ligni culpa; quia lignum sine sensu non habebat culpam. Huc accedit, quia sicut in alio Evangelista hoc ipsum narrante legitur: « Tempus pomorum illorum non » erat⁴. » Id enim tempus erat, quo ficus folia profert tenera, quæ novimus nasci ante fructus: hoc ideo probamus, quia passionis Domini dies propinquabat, et scimus quo tempore passus sit; et si hoc non attenderemus, Evangelistæ utique dicenti: « Non erat tempus ficorum, » credere deberemus. Ergo si miraculum fuerat tantummodo commendandum, et non aliquid prophetice figurandum,

¹ Act. XIII, 46, 47. — ² Isai. XLIX, 6. — ³ Id. V, 6. — ⁴ Marc. XI, 13.

multo clementius Dominus, et sua misericordia dignius, si quam arborem aridam inveniret, viridem redderet; sicut languentes sanavit, sicut leprosos mundavit, sicut mortuos suscitavit. Tunc vero a contrario, quasi adversus regulam clementiæ suæ, invenit arborem virentem, præter tempus nondum fructum habentem, non tamen fructum agricolæ suo negantem, et aridam fecit: tanquam diceret homini. Non me ariditas hujus arboris delectavit, sed tibi volui insinuare non sine causa hoc me facere voluisse, nisi quia tibi quod plus attenderes volui commendare. Non istam arborem maledixi, non arbori non sentienti pœnam inflixi; sed te terrui, si quis advertis, ut esurientem Christum non contemneres, ut fructu potius opimari quam foliis obrumbrari diligeres.

IV. Hoc unum est quod Dominus commendat se aliquid significare voluisse. Quid aliud? Esuriens accedit ad arborem, et quærit poma. Nesciebat tempus nondum esse? Quod cultor arboris sciebat, Creator arboris nesciebat? Quærit ergo fructum in arbore, quem nondum habebat. Quærit, an potius quærere se fingit? Nam si vere quæsit, erravit. Sed absit ut erraret. Ergo finxit. Timens ne fingat, confiteris errasse. Aversaris errorem, incurris in fictionem. Æstuamus in medio. Si æstuamus, optemus pluviam, ut virescamus, ne aliquid indignum dicentes de Domino, potius arescamus. Evangelista quidem, « Venit, inquit, ad arborem, et fructum in ea non invenit¹, » Utique non invenit, non diceretur de illo, nisi qui vel² videre quæsiverat, vel quærere se finxerat, quem ibi non esse noverat. Unde non dubitamus, errantem Christum nullo modo dicamus. Quid finxisse dicimus? an hoc dicimus? Quomodo hinc exhibimus? Dicamus, ne quid Evangelista dixerit de Domino alio loco, non au-

¹ Matth. XXI, 19. — ² Forte vere.

deremus dicere nos ex nobis ipsis. Quod Evangelista scripsit, dicamus; et cum dixerimus, intelligamus. Sed ut intelligamus, prius credamus. « Nisi enim credideritis, » non intelligetis¹, » ait Propheta. Post resurrectionem Dominus Christus ambulabat in via cum duobus Discipulis suis, a quibus nondum agnoscebatur, quibus velut viator tertius comitabatur. Ventum est ad locum, quo illi tendebant, et ait Evangelista: « Ipse autem finxit se longius ire². » Illi autem tenebant eum more humanitatis dicentes, quod jam vesperasceret, rogantes ut cum eis ibi maneret: susceptus hospitio, frangit panem, benedicto et fracto pane cognoscitur. Non ergo jam timeamus dicere, finxit querere, si finxit se longius ire. Sed alia quaestio oboritur. Hesternam die diu commendavimus in Apostolis veritatem, quomodo invenimus in ipso Domino fictionem. Dicendum ergo, fratres, et insinuandum vobis pro mediocribus viribus nostris, quas Dominus pro vobis donat nobis, et commendandum est vobis quod in omnibus Scripturis regulariter teneatis. Omne quod dicitur sive fit, aut per suam proprietatem cognoscitur, aut significat aliquid figurate; aut certe habet utrumque, et propriam cognitionem et figuratam significationem. Tria proposui, exempla danda sunt, et unde nisi de sanctis Scripturis? Dicitur quod proprie accipiamus, quia passus est Dominus, quia resurrexit, et ascendit in caelum, quia resurrecturi sumus in fine saeculi, quia cum illo in aeternum, si eum non contemnimus, regnaturi. Hoc dictum proprie accipe, noli figuras inquirere: sicut est dictum, ita et est. Sic etiam facta. Ascendit Apostolus Jerosolymam videre Petrum, fecit hoc Apostolus, factum est, ipsius proprium est. Narrat tibi rem gestam: gestum ipsum secundum proprietatem. Per figuram dictum: « Lapidem quem reprobaverunt

¹ Isaï. vii, 9. — ² Luc. xxiv, 28.

» ædificantes, hic factus est in caput anguli¹. » Si lapidem proprie intelligamus, quem lapidem reprobraverunt ædificantes, et factus est in caput anguli? Si angulum proprie accipiamus, in cuius anguli capite factus est lapis iste? Si figurate dictum admittamus, et capias figurate; Lapis angularis Christus; caput anguli, caput Ecclesiae. Quare angulus Ecclesia? Quia hinc Judæos, hinc gentes vocavit, et quasi duo parietes de diverso venientes et in se convenientes suæ pacis gratia colligavit: « Ipse est enim pax » nostra, qui fecit utraque unum². »

V. Audistis dictum proprium, factum proprium, dictum figuratum: expectatis factum figuratum. Multa sunt, sed interim quod occurrit ex admonitione lapidis angularis, quando unxit lapidem Jacob, quem ad caput posuerat cum dormiret³, in quo somno magnum somnium viderat, scalas a terra in caelum surgentes et homines ascendentes et descendentes, incumbente super scalas Domino⁴, intellexit quid debuerit figurare, unde nobis probaret ab illius visionis et revelationis intellectu se alienum non fuisse: lapidem pro Christo figuravit. Noli ergo mirari quod unxit, quia Christus ab unctione nomen accepit. Dicitur autem erat Jacob iste in Scriptura homo sine dolo. Ipse Jacob, nostis, appellatus est Israël. Ideo Dominus in Evangelio quando vidit Nathanaël: « Ecce, » inquit, vere Israëlita, in quo dolus non est. » Et ille Israëlita nesciens adhuc qui cum illo loqueretur, respondit: « Unde me nosti? Et Dominus ad eum: Cum esses » sub arbore fici, vidi te⁵: » tanquam diceret, Cum esses in umbra peccati, prædestinavi te. Et ille, quia meminerat se fuisse sub arbore fici, ubi Dominus non erat, agnovit in illo Divinitatem, et respondit: « Tu es Filius

¹ Matth. xxi, 42, et Psal. cxvii, 22. — ² Ephes. ii, 14. — ³ Gen. xxviii, 11, 12. — ⁴ Forte Angelos. — ⁵ Joan. i, 47, etc.

» Dei, tu es rex Israël. » Ille sub arbore ficī non factus est arida ficus : agnovit Christum. Et Dominus ad illum : « Quia dixi : Cum esses sub arbore ficī, vidi te, ideo cre- » dis, majora horum videbis. » Quæ sunt ista majora ? « Amen dico vobis, (Quia Israëlita ille, in quo dolus non » est ; » respice ad Jacob in quo dolus non est ; et recole, unde loquitur, lapidem ad caput, visionem in somno, scalas a terra in cœlum, descendentes et ascendentes : et vide quid Dominus dicat Israëlitæ sine dolo ;) « Videbitis cœlum aper- » tum ; (Audi Nathanaël sine dolo, quod vidit Jacob sine dolo ;) « Videbitis cœlum apertum, et Angelos ascendentes » et descendentes, » (ad quem ?) « ad Filium hominis. » Ergo ille unctus erat ad caput Filius hominis : quia « Ca- » put mulieris vir, caput viri Christus¹. » Nec tamen dixit ascendentes a Filio hominis et descendentes ad Filium hominis, quasi tantummodo sursum esset : sed ascendentes et descendentes ad Filium hominis. Audi sursum clamantem Filium hominis : « Saule, Saule. » Audi deorsum Filium hominis : « Quid me persequeris ? »

VI. Audisti dictum proprium, quia resurrecturi sumus : factum proprium, quia sicut dictum est : « Ascendit Pau- » lus Jerosolymam videre Petrum². » Dictum est figura- tum, « Lapidem quem reprobaverunt ædificantes : » factum figuratum, unctus lapis, qui fuit ad caput Jacob. Debetur expectationi vestræ quod ex utroque sit, et proprie gestum est et significat figuratum. Novimus Abra- ham duos filios habuisse, unum ex ancilla, alium ex libera⁴, proprie gestum, non solum narratum, sed et factum : figuratum ibi expectas ? Hæc sunt duo Testa- menta. Quod ergo figurate dicitur, quodam modo fingi- tur. Sed quoniam debet⁵ exitum significationis, et ipsa

¹ I Cor. xi, 3. — ² Act. ix, 4. — ³ Galat. i, 18. — ⁴ Id. iv, 22. — ⁵ Forte habet.

significatio teneret¹ fidem veritatis, vitat crimen falsitatis. « Ecce exiit seminans seminare, et seminando cecidit in » via, cecidit super petrosa loca, cecidit inter spinas, » cecidit in terram bonam². » Quis exiit seminare, aut quando exiit, aut in quas spinas, aut in quos lapides, aut in quam viam, aut in quem agrum. Si audis fictum, in- telligis significative : fictum est. Si enim vere homo se- minator exiret, et semina, sicut audivimus, per hæc diversa jactaret, non erat fictum, sed nec mendacium. Nondum autem fictum, sed non mendacium. Quare ? Quia signifi- cat aliquid, quod fictum est, non te decipit. Quærit in- telligentem, non facit errantem. Hoc volens commendare Christus, poma quæsivit, figuratam ibi, non fallacem commendabat fictionem ; ac per hoc laudabilem, non crimi- nosam fictionem ; non qua discussa ea in facultatem, sed perscrutata si invenias veritatem³.

VII. Video quod dicturus sit : Expone mihi hoc quod significabat quod finxit se longius ire. Si enim significa- bat⁴, fallacia est, mendacium est. Expositionibus nostris et discretissimis regulis debemus hoc dicere quid significa- bat afflictio quædam longius eundi : finxit se longius ire, et tenetur, ne longius eat. Quantum igitur, ad præsentiam corporalem absens putabatur Dominus Christus, absens pu- tabatur, velut longius ibit. Tene fideliter, tene illum ad fractionem panis. Quid dicam ? agnovistis ? Si agnovistis, ibi Christum invenistis. Diutius de sacramento loquendum non est. Qui hoc sacramentum nosse differunt, longius ab eis Christus. Id teneant, non dimittant ; invitent ad hos- pitium, et invitantur ad cœlum.

¹ Forte tenet. — ² Matth. xiii, 3. — ³ Forte eas in falsitatem, sed ut perscrutata iosa invenias, etc. — ⁴ Forte non significabat.